

BISERIC'A si SCÓL'A.

Fóia bisericésca, scolastica, literara si economica.

Iese odata in septemana: DUMINECA.

Pretulu abonamentului :	Pretulu insertiunilor :	Correspondintiele sè se adreseze la Redac- tiunea dela
Pentru Austro-Ungari'a pe anu . . . 5 fl.—cr.	Pentru publicatiunile de trei ori ce contienu cam 150 cuvinte 3 fl., pana la 200 cuvinte 4 fl. si mai sus 5 fl. v. a.	„BISERIC'A si SCÓL'A“
„ „ „ „ jum. anu 2 „ 50 „		Èr banii de prenumeratiune la
Pentru Romani'a si strainetate pe an 14 franci		TIPOGRAFIA DIECESANA in ARAD.
„ „ „ „ j. a. 7 franci		

INVITARE DE PRENUMERATIUNE LA

„BISERIC'A si SCÓL'A“

Fóia bisericésca, scolastica, literara si economica.

Cu 1. Iuliu a. c. st. v. deschidemu abonamentu nou la „Biseric'a si Scól'a.“

Rogàm pre toti domnii abonenti de pana acuma, cari dorescu a avé fói'a nóstra si pe viitoriu, se binevoiésca a tramite la „tipografi'a diecesana“ pretulu de prenumeratiune care e:
Pentru Austro-Ungari'a pe anu . . . 5 fl.

„ „ „ „ pe jum. anu . . . 2 fl. 50

Pentru Romani'a si strainetate pe anu 14 franci

„ „ „ „ pe j. de anu 7 „

Sprijinulu moralu si materialu, de care pana acuma s'a bucuratu fói'a nóstra, ne indreptatiesce a sperá, cà si in viitoriu vomu fi imbratisiati de asemenea simpathii calduróse precum si de bunavointi'a nestramutata a Onoratului Publicu cetitoriu.

Redactiunea.

Educatiunea, cercustàrile sociale si culpabilitatea.

Cumca moralitatea este fundamentulu de esistintia, progresu si bunastarea statului, societatii omnesce, a familiei, si in specialu este conditiunea neaparata dela care depinde fericeirea ori nefericirea, renumele si onórea, védi'a ori despicierea individuala, este adevèru necontestabilu.

In timpurile antice ale paganismului, candu genulu umanu erá per absolutum lipsitu de cunoscinti'a si conceptulu adevèratului moralu vedemu deja scoli, sub conducerea unoru filosofi, prin cari se propagau si plantau in sinulu junimei: iubirea de dreptate, ur'a catra mintiuna, respectarea dreptului strainu, temperatiunea, sobrietate s. c. l. dela cari invetiaturi se sperá nobilitarea animei, si unu trau de viétia pacinicu din partea respectiviloru elevi.

Iubirea moralului este plantata a b initio in pieptulu fiecarui omu; acést'a o demustra eclatantu legea prin care simtimu pace si linisce in urm'a fapteloru bune, si remuscare in urm'a peccatului,

Cumca moralulu a fostu admiratu din partea omenilor chiar si atunci séu pe timpurile acele, candu contrariulu lui nu se considerá si judecá de lucru displacentu, ci tocmai placutu ddieiloru, ne spune istori'a poporaloru; . . . . . Virginele vestaline erau privite in imperiulu romanu ca o institutiune, dela care depinde fal'a si glori'a cetatieniloru; la serbatorile Bachanalice, tiente in onórea dieulu Bachus, ce erau impreunate cu desfrenari, s. c. l. abstinenti'a manifestata din partea unora a fostu totudeuna laudata si admirata; grairea si spunerea adevèrului, iubirea dreptatii erá onorata mai pre susu de tóte, de si-mintiun'a insielarea se priveau si decharau de genialitate; — cu un cuventu moralitatea tacendo a fostu pretotindene respectata.

Dupace in urma radiele crestinismului au alun-gatu nóptea, ce acoperea adevèrulu dinaintea genulu umanu, si cu principiile invetiaturei lui Christosu omenimea trecú prin o metamorfosa radicala, incetulu s'a recunoscutu cumca poporale, famili'a si individulu, numai atunci potu satisface si corespunde chiamareiloru, déca voru trai luptandu sub flamur'a moralitatii.

Barbatii circumspecti, carora erá incredintiata diregerea si guvernarea poporaloru, in diverse timpuri si locuri au introdusu sisteme, scoli si alte institute de invetiamentu, prin care generatiunea tenera crescuta si educata in spiritulu moralului crestinu, se devina membru utilu fiecare alu sotietatii in care traiesce si a familiei ce o va formá.

Cumca educatiunea astadi, pe timpulu civilizatiunei universale asia dicendu, in ce dimensiuni se eserciaza, este cunoscutu; — budgetele de cultu si instructiune publica nu crutia a aduce sacrificii câtu de mari in interesulu ei.—

Astadi mai fiecare teneru se impartasiesce in educatiune mai pucina, ori mai inalta dupa cercustari, — dar totusi trebuie se observamu cu dorere, cumca pe langa tóte cà propagand'a moralitatii prin educatiune este atátu de cosiderabila, moralulu e fòrte pucinu si raru, ér culpabilitatea cu atátu mai désa.

Se privimu in loculu acést'a influinti'a educatiunei si a cercustàrilor sociale asupra culpabilitatii individuale.

Educațiunea, cumca are efectul regenerativ asupra caracterului, individualu, nu pretinde nici o explicațiune; dar, că pedagogi'a până de presinte nu s'a ocupatu spre a deslegă în modu științificu această problema, trebuie se recunoștemu. Pedagogi'a a primitu ca axioma opiniunea generală, ce țiene și dăce, cumca educațiunea are influența binefăcătoare asupra omului și tractăza despre modulu și sistem'a de educațu, cugetandu că prin această si-a implinitu detoriți'a; — face adeca asemenea ca acei medici, cari diserta mai înainte despre unu medicamentu cum se se întrebuintieze la cutare morbu, fara se fia scrutatu: ore are acestu medicamentu influența vindecătoare cu privire la morbulu respectivu?!—

Mancitatea axiomei acestei idealistice, primita din partea pedagogiei, s'a învederatu prin experimentele științifice castigate din observarea unoru calități organice și fizice ale omului, cari și suntu demne de tota atențiunea *moralistului*.

Trebuie se facemu deosebire între educațiunea „fizică“, „intelectuală“ și între educațiunea în sensulu strictu alu cuventulu „morală“.

Educațiunea fizică produce în multe cazuri celu mai bunu efect, pentrucă funcțiunea, muschilor și nerviloru organismulu omenescu este cunoscută pedeplinu. — Gimnastic'a și igien'a de-si nu potu transforma slabănogulu în atletu, dar în mare parte potu se produce rezultate demne de admiratu.

Cu multu mai puțin este rezultatulu educațiunei *intelectuale*, pentrucă operațiunea organulu cugetarei și dispușetiunea internă a individulu ni este necunoscută. Pe terenulu educațiunei *intelectuale*, în timpurile mai nôue înse îmbrățișându pedagogi'a sistemulu experimentalu, pôte se se laude că a facutu puțin rezultat, și cu respectu la educațiunea copiiloru i se pôte atribui oreși-caie merit, dar nu întru atât'a, ca și cum ar fi creatu în elevu ceva poteri *intelectuale* neeredite dela natura, ci mai alesu pentrucă a delaturatu pedecile ce ar fi îngreunatu desvoltarea capacității lui naturale.

De câtu aceste două specii de educațiuni, este cu multu mai neglăsa a trei'a, sêu educațiunea morală. Cu deslegarea problemelor apartinențore ei, vedemu că moralistii pedagogi se ocupa fôrte puțin; multe scrieri pline de genialitate și spiritu suntu despre modalitatea și sistemulu educațiunei la dispușetiunea invetiatoriulu și educatoriulu, dar fôrte puțin despre cauzele ce frustrăza, nimicescu și facu fara rezultat chiar și cea mai infatigabilă diligență, intențiune, bunăvoință și încercare întreprinsă în favorulu elevulu.

Aici suntemu chematu spre a face deosebire determinată și precisă între *educațiunea proprie*, ce există în influența directă și sistematică exerciată asupra individulu și *circumstările sociale* între cari respectivulu s'a nascutu și traiesce.

Influența cercustarilor produce în inim'a unui teneru fôrte multu ... și potemu, ma trebuie se luăm la desbatere tem'a, cumca: „*incâtu depinde bunătatea ori reutatea, moralitatea ori nemoralitatea cutarui individulu dela educațiunea primită în familia apoi în școlă?*“ de ore-ce cercustările suntu diverse atâtu în primulu câtu și alu doilea casu.

E lucru prea îndatinatu și comunu în tôte dfilele, că fiindu vorba de unu criminalistu teneru, culpabilitatea lui se dăce că provine din lips'a *educațiunei morale*. Dar dăca este adeveratu în parte aceea, cumca lips'a educațiunei conduce pre omu pe calea

faradelegiloru încâtu desvôlta aplecarile spre reu și suprimă germenulu bunulu, totusi de aici nu potemu face o concluziune, cumca educațiunea transformăza pe deplinu caractrul moralu alu individulu.

În această privință ne servește esperința dîlnică cu documente ecclatante, cari marturisescu cumca amu grațu adeveru; — éta unu casu: este o familie, 4—5 copii în sinula ei, toti suntu împartasiți în un'a și aceeași educațiune, toti suntu diligenți, buni, numai unulu e nedisciplinaveru, lenosu, reu și nu se pôte corege.

Ăcșta controversă nu pôte se aiba numai două izvóre de explicațiune și anume; vomu reportă disparitatea portarei morale sêu la voința liberă individuală, sêu la pasiunile ereditate ale individulu; — dar ori care ar fi primita dintre aceste supoșțiuni, rezultatulu finalu este, cumca disparitatea portarei morale nu depinde dela educațiune.

Acestu neefectu alu educațiunei morale se pôte cercă numai în aceea, cumca ni este necunoscută *funcțiunea și scaunulu organicu alu pasiuniloru omenesci*; și necunoscutu acesti factori fizici ai moralității, precum nu cunoscemu pedeplinu încă nici factorii sanetății și inteligenței omenesci, care cunoscința este condițiunea „*sine qua non datur*“ spre a ne poté bucură de rezultat, astfelu dar nu scimur urmă în operațiunea educațiunei morale direcțiunea necesară.

Educațiunea morală în timpurile de adi se eșefuesce prin sfaturi și exemple: dar este învederatu cumca *maximile abstracte ale moralității* ori câtu de desu voru fi repetate și protegiate prin religiune și prin esplicarea sancțiuniloru relative a legiloru de stat, ele voru avea influența numai asupra *priceperii* și nu voru incurge în isvorulu *pasiuniloru interne*, cari suntu efectele unoru dispușetiuni organice și speciale, necunoscute, și a caror'a resiedința pôte că nu este întru atât'a craniulu (capulu), de câtu alte dispușetiuni a unoru parti interne, ce suntu în legatură indirectă cu sistemulu nerviloru centrali.

Devine ilusorică în urm'a acestor'a credinți'a, cumca instrucțiunea *intelectuală* sêu și cea alfabetică ar fi elementulu moralității; acele suntu numai poteri anumite, cari se potu propagă egal în tôte clasele socialității omenesci, și se voru îndreptă spre bine ori spre reu după însușirile innascute și cercustările de viața ale individulu.

De aici se pôte splică și aceea, cumca progresulu *intelectualu* alu genulu umanu este cu multu mai considerabilu că celu moralu.

Din tôte aceste înse nimenea nu va potea conchide că *educațiunea morală* este pe deplinu fara efectu prin urmare zadarnică!

Trebuie se facem distincțiune.

Esperința servește că îndreptariu spre a potea formă clasificățiunea următoare; există adeca în prim'a linia numerulu destulu de micu alu omeniloru *per absolutum buni* cari observăza legea divină, respectăza dreptulu altui'a fara nici o restrîngere în urm'a unei fortie a organismulu lor; — după aceea este clas'a omeniloru preste *totu rei, necorectibili*, cari nici prin aplicarea celoru mai grave pedepse nu se potu rețiené dela pecatu; acești'a suntu și voru remané rei în urm'a anomaliei organice innascute în deusii, — numerulu lor spre fericirea societății omenesci este cu multu mai neconsiderabilu decâtu a aceloru primi; — între aceste două clase ocupa locu apoi numerulu imensu a acelor'a, cari vacilăza pe calea mediocia a virtutii și pecatulu.

Cu respectu la ómenii de clas'a a dou'a, *educaþiunea morala* nu are efect, si pe langa compatimi-rea ce se nasce in sinulu fiecarui omu privindu viéti'a si faptele loru, suntemu totodata si necesitati a intrebuintiá medilóce de aperare contra densiloru.

Intre acesti ómeni se anumerá; *nebumii matoidii* si *adeveratii inreutatiti*, submisi fortiei iresistibile a pe- catului. Déca comite fapte neumane pecatóse si pe- riculóse acestu elementu antisocialu si necorectibilu, trebuie separatu si departatu din sinulu societatii omenesci, trebuie isolatu ca se nu se inmultiésca ge- nulu seu; si acést'a se póte efeptu'i fara se fimu avi- sati spre ceva umanismu falsu ori barbarismu.

Progresulu moralu de ce se póte laudá genulu umanu dupa atátea mii de ani, nu este de a se atribuí intru atát'a influintiei esoperate prin educatiune ei mai virtosu apretiarei si separatiunei continue a aceloru buni de cei rei.

Educatiunea cu respectu la clas'a prima se in- tielege de sine cumca e *folositoria*, ea desvólta cunos- cinti'a si respectarea dignitatii proprii, ea nobilitéza anim'a si dá aripi sufletului spre a tinde catra sco- pulu seu sublimu, ea cualifica geniulu spre lucruri fo- lositóre pentru societatea ómenésca.

Cumca *moralulu* se desvólta si predomnesce asupra slabitiuniloru omenesci si fara nici o educatiune, este deja documentatu cáci s'a afluat cumca la polii nor- dici, in sinulu mariloru inghiaciate unde domnesce frigulu puternicu ce intiapenesce mercuriulu, popo- luru Eschimotu se bucura de unu *moralu* demnu de tóte apretiarea si admiratiunea, desi educatiunea loru se marginesce numai la instruarea vinatului si a pregatiriloru de vestimente. Eschimotii nu au scoli, in care se póta invetiá cunoscintiele sublime despre Ddeu, se-lu scia admirá in poterile sale esprese si manifestate prin legea productiva a naturei, dar ei totusi an conceptu despre esistenti'a *unei fiintie, ab- solutu puternica*, care dá potere omului in lucrarile sale. Eschimotii pe langa tóta simplicitatea loru, desi tra- iescu o viéti'a plina de suferintia, urescu mintiun'a din sufletu, inbescu sinceritatea si respectéza cu pietate banulu altui'a.

Educatiunea morala cu privire la ómenii, cari o- cupa stadiulu de medilocu intre virtute si peccatu, va produce resultu pucinu, cáci acesti'a suntu de unu caracteru vacilante, care se va incliná spre reu ori spre bine, dupa puterea pressiuniloru, ce voru eser- ciá imprejurarile asupra individului. In sufletulu si anim'a acestoru ómeni *educatiunea* nu póte se asigu- reze moralitatii unu terenu siguru, cáci cine póte se lase dupe sine urme nesterse in nesipulu desiertu- riloru, care la cea mai mica suflare a ventului se invólborá ca valurile apeloru in timpuri viscolóse.— *Educatiunea morala* va esoperá aici desvoltarea *bunu- lui naturalu*, ce este plantatu *ab initio* in fiecare omu, dar nici de cum nu va produce stírpirea radicala a *reului*.

Aceste observatiuni castigate din sfer'a educa- tiunei prin esperintia, revóca si deobliga pre fiecare moralistu a pretinde dela sciinti'a fisiologica si psi- chologica studiarea organica a pasiuniloru omenesci cáci pe efectulu eluptatu din partea acestoru dóue sciintie s'ar potea formá póte cu timpulu medilócele sigure ale progresului moralu.

Faptele omenesci suntu in parte productulu per- sónei individuale, si in parte productulu cercustariloru in cari s'a nascutu si traiesce individulu. Meritul sciintiei naturale este considerabilu in privinti'a aces-

tei asertiuni, pentrucá a deslucitu pedeplinu coerin- ti'a interna si consonanti'a continua a actiuniloru si reactiuniloru ce esista intre fiintie si cercustarile loru;— filosofi'a traditionala impreuna cu pedagogi'a asiédiá casualitatea faptelorú omenesci in insusi in- dividulu si in consciinti'a vointiei lui; dar *naturalis- tulu* scrutandu *caus'a faptei*, este cu consideratiune si la cercustarile fisice, ér *sociologulu* este cu privire si la cercustarile sociale ale individului.

Paradelegea séu *culpabilitatea* este o activitate a omului contraria cu activitatea destinului seu. Acésta activitate panace remane in lupt'a intreprinsa pentru viéti'a între marginele „*jus*“ ului, se numesce: *activitate onesta* si servece ca objectu de discussiune scientifica economiei de statu; dar déca acésta acti- vitate violéza ori rumpe balansele *dreptului* se dice: *activitate peccatósa* si este objectulu de discussiune alu *dreptului penalu*.

Sociologi'a din acestu punctu de vedere se de- chiara cumca culpabilitatea este: *unu fenomenu*, a ca- rui cause jacu ascunse in organismulu fisicu si mo- ralu, dar mai mare parte in cercustarile fisice si so- ciale ale individului.

Se intielege de sine cumca acésta culpabilitate se póte reportá mai multu la crimele ce apartienu exclusivu in acést'a lume foruriloru civile, cumca inse forulu civilu este numai unu *pictus masculus* alu judecatei divine, ce o se urmeze dupa mórte, este cre- dintia si adeveru puru.—

Forulu civilu cu celu bisericescu in priviti'a *moralului* au totun'a si aceea si datorintia, ambele sunt chiamate adeca spre a protege dreptatea contra ne- dreptatii cu aceea deschilinire, cá forulu civilu mesu- ratu marimei pedepsese acést'a nedreptate spre a servi cu esemplu viu ómenimei, ér forulu bisericescu o increde poterei divine.

Pedagogii socialismului si comunismului reuta- tea ómenésca, regresulu moralitatii — si culpabilita- tea o atribuescu in generalu numai si numai siste- mului si institutiuniloru prin cari astadi statulu si biseric'a valoréza drepturile sale si ale singurateci- loru individi. Elementulu socialisticu precum si celu comunistu in mare parte inse e compusu din atari individi, cari nu ar deveni membri morali ai socie- tatii prin nici o transformare ori cátu de radicala ale institutiuniloru de *statu* si *biserica*; si astfelii principiile loru suntu numai nisece visuri loruale tulbu- rate . . . si pedagogi'a loru ar produce numai mon- strii societatii ómenesci.

Déca suntu cercustarile sociale, precum si suntu in parte *caus'a culpabilitatii*, moralistulu pedagogu si legistatoretu este chiamatu a repará si nemici acele cercustari periculóse, fiindu cu atentiune cumca func- tiunea represiva si preventiva a statulu lui se fia in armonia completa cu conditiunile vietii indiuidiloru.

Culpabilitatea pe langa tóte cá natur'a óme- néscainurn'a peccatului stramosiescu este fórte dominata prin reu, totusi se va potea infrená, déca statulu va fi cu respectu la conditiunile vitale si interesulu ó- nestu alu indiuidiloru. Grea este pusetiunea unui le- gistoru, cáci elu trebuie se fia in prim'a linee peda- gogu bunu, si apoi se cunósca perfectu cercustarile aceloru individi pentru cari se aduce cutare lege. A- ceste dóue conditiuni Dlu nostru Isus Christosu le-a avutu in deplina perfectiune, deci *legislatiunea* adusa de densulu cunoscandu preste totu si cele mai ascun- se cugete ale omulu, este si va remanea spre veci cea mai perfecta: fundamentulu ei este *autoritatea di-*

vina, protectorulu poternicu *consciinti'a* cu care este in armonia completa, conformu actiunilorn séu reac-tiuniloru fapte, poŭtei ori eugetului omenescu si in-demnulu spre supunere séu observarea formelor a-cestei legislatiuni este *speranti'a in fericirea de veci*.

Scopulu legislatiunei lui Christosu este propa-garea moralului, de aici urméza apoi cá si curmarea séu macaru infrenarea culpabilitatii. Nu potemu inse aserá cumca neculpabilitatea ar involvá dupa sine moralulu in sensulu invetiaturei crestinesci. Suntu ó-meni cari observéza si potu observá legile statului, in urm'a sortii favorabile de care se bucura, respec-téza bunulu si dreptulu strainu dar nu e urmare ca pentru acést'a se fia si morali. Moralulu adevératu consiste preste totu in observarea mandatelor di-vine si in eseriarea invetiaturiloru evangelice, acél'a care corespunde acestoru doue conditiuni, se întielege de sine cá va corespunde si legiloru de statu, déca acele nu suntu in contrarietate cu legea divina, prin urmare apoi este — si se póte dechiará de omu moralu.

Christosu Mantuitoriulu lumei, lucéferulu peda-gogiloru a cunoscutu perfectu greutatile si pedecile progresului moralu, a cunoscutu natur'a si caracte-rulu vacilante a omeniloru pentru aceea a si dísu: „*stati si priveghiati continuu ca se nu cadeti in pecatu*“; ca si cum ar fi dísu Mantuitoriulu prin aceste cuvinte: *greu este progresulu moralu, si acést'a numai prin staruintia neintrrupta; numai cu paza si lupta mare lu-veti potea e-luptá!*

Educatiunea morala impartasita individului in anii copilariei in scóla, nu póte formá bas'a moralu-lui pentru tóta viéti'a; acést'a o potemu díce mai virtosu despre clas'a inferióra a poporului, unde ve-demu cumca deja in anulu alu 12-lea ori 13-lea séu de multe ori si mai timpuriu copilulu parascesc scól'a si intinde mana de ajutoriu parintiloru in luptele vietii, — parascesc scól'a tocmai pe atunci, candu se incepe a se desvoltá in sinulu seu fantasi'a si cu-noscinti'a altoru lucruri din lume, cari voru produce asupra densului diverse pressiuni. — Principiile edu-catiunei morale primite in scóla, incetulu voru dis-para séu le va remanea o urma ca a visului. Din acestu punctu de vedere educatiunea morala este de a se continuá si eseriá asupra individului pana la sfirsitul vietii sale.

Seimu casuri, candu cei mai mari peccatosi in ór'a mortii loru se intorcú catra Ddiu si plangu amaru asupra trecutului peccatosu . . . . Ce demustra acést'a imprejurare? Demustra aceea, cumca anim'a omenéscá recunóscé ori mai ingraba ori mai tardiu cumca ea este destinata spre unu scopu sublimu, ce nu-lu póte ajunge de cátu numai urmandu calea *moralului*.

Cum trebuie se fia esoperata educatiunea morala, este intrebare, ce cade se fia resolvata prin anumite foruri, caror'a li este incredintiata din partea lui Christosu Ddiu, grigea sufletelor omenesci.

S'a invederatu cumca progresulu moralu este greu, asemene este greu si mare dar si oficiulu foru-riloru chiamate spre a luptá in interesulu acestui progresu.

Educatiunea intreprinsa trebuie se aiba in vede-rea ochiloru cercustarile sociale ale individiloru ne-micindu si delaturandu pe cele periculóse, trebuie se fia apoi cu respectu la cauzele culpabilitatii, cáci nu-mai astfelu va potea se obtiena ceva rezultat.

Déca apoi nu va potea moralistulu se se laude cu ceva multu, pe langa tóta diliginti'a sa, si-aduca aminte de cuvintele Mantuitorului care a dísu: „*Multi*

suntu chiamati dar pucini alesi“, si nu despezere a fi gradinariu sirguitoriu, nu incete a lucrá continuu cu diliginti'a in interesulu *moralului*, si atunci coron'a nemuriei va infrumsetiá fruntea lui in imparati'a veciniciei.

R.

Respunsu

la cele scrise prin parintele I. Munteanu sub rubric'a „Câteva reflexiuni“ la articulu meu in-titulatu „Despre predici in biserica“.

(continuare si fine)

Este sciutu cá pana candu amu potea face din toti preotii nostri predicatori, s'aru recere multu timpu si multe ostanele; asemene este sciutu in de-obsce cá acei preoti, despre cari se póte díce cá nu predica de felu, — au cauzele si motivele loru pentru ce nu facu acést'a! Caus'a cauzelor la cei mai multi va fi „nesciinti'a“ ceea-ce provine nu atátu din vin'a loru, ci de acolo, cáci in cursurile teologiei nóstre in timpurile mai dinainte póte cá nu s'a pusu destulu pondu pe lips'a predicelor, ceea-ce eu nu potu luá in nume de reu, fiindu cá este sciutu, cá si pe acele timpuri veniau la teologia multi teneri cu pu-tiena cualificatiune, si asia necesitatea aducea cu sine se se puna mai mare pondu pe unele studii la-terale, cari in viéti'a preotiéscá suntu de putienu fo-losu realu.

In asemenea imprejurari nime nu se va mirá, déca astadi afirmámu cá lips'a predicelor in bise-ric'a nóstra este in mare parte productulu „nesci-intiei“ — deci cine nu scie se predice, dupa mine nu comite nici unu abusu ori calcare de lege déca tace: eu am vediutu preoti si inca si cu optu clase gim-nasiale, cari n'au predicatu in viéti'a loru; asemene sciú érași preoti bine cualificati, cari nici chiaru o pastoralá episcopéscá nu suntu in stare de a o pu-blicá poporului, ci o dau câte la unu canteretiu din strana spre cetire, apoi câte cazanii cetescu inveti-atorii si cantorii prin biserici? numai ei aru poté spune; deci cine le-arú potea aceste indreptá mai iute si cu resultatu? nime decátu protopresbiterii, cari suntu in coatingerea cea mai deaprópe atátu cu poporulu cátu si cu preotii; déca acestia s'aru face pre sine insusi esemplu, mergandu din candu in candu prin comune anume a tiene predici in biserici, intru o dumineca intr'una, ér intr'alta dumineca in alta biserica, ca astfelu fiecare protopresbiteru se póta díce la finea fiecarui anu, cá in anulu trecutu a tie-nutu celu putienu o predica in fiecare biserica din tractulu seu, apoi pe langa ecést'a déca in decursulu anului celu putienu totu la trei luni aru coaduná preotímea tractuala la consfatuire in tréb'a acést'a; preotii aru capetá unu impulsu poternicu la nisuinti'a intru a predicá ér poporulu ar deveni insusi ca se pretinda dela preotu se-i predice; deci aceste ni-au fostu motivele de amu dísu „ca protopresbiterii aru fi chiamati in primulú locu a implini sarcin'a apos-toliei de a predicá“ ér pre preotii harnici pentru acésta slujba ii amu socotitu pentrú fi intru ajutoriu protopresbiteriloru numai in casu de lipsa.

Pentru aceste n'a avutú parintele Munteanu nici unu motivu a se superá si a-mi atribui hyperzelu cá ultrapreamarescu pre Archii si Proto-Ierei, cu atátu mai vertosu, cáci eu nici odata nu am disputatu

nici voiu disputá candva primatulu Dnnei Sale intru asemine ultrapreamariri, pentrucă eu la acestu mesugi nu me pricepu, ci totulu ce eu sciu este, a apretiuu virtutile tuturoru ómeniloru dupa meritu.

In privinti'a adeverului recunoscutu de tóta lumea nepreocupata, că o pastorală archiepiscopésca, o predica a unui protoprrsbiteru séu a altui preotu strainu in ori care comuna bisericésca — ca óre este aceea in stare a zidi mai multu decâtu 99. predici ale preotulu locului? — lasu se judece publiculu nepreocupatu; carele credu că se va mirá vedindu pre Dlu Munteanu atátu de fericitu de iubirea poporeniloru sei, — încátu acei'a nici nu voiescu se mai asculte pre altii afara de Dnia Sa se li predice. Doreru, că nu iubescu si altii asia pre parintele Munteanu!

Nu potu lasá ne atinse reflexiunile parintelui Munteanu in partea unde vorbesce despre poporeni mei, pre cari díce ca ii cunósce ca pre unii, cari doriau predicile pe timpul candu Dnia Sa umblá pe aici: aci trebue se observu, că pe acelu timpu eu n'am fostu aici; de atunci inse constelatiunile s'au stramutatu, si asiguru pre parintele Munteanu, că eu desi nu tienu predici la tóte servitiile preotiesci publici, — prin predici mai rare si intocmite cu multa precautiune, i-potu aratá mai multe si mai bune rezultate decâtu ce arata Dnia Sa carele 'si face slujba cu vervu ca se capete „mesura de biru cu vêrfu.“ Firesce rezultatele mele suntu in interesulu comunu alu poporeniloru mei éra nu in interesulu meu propriu. Póftimu a veni in fati'a locului se ve documentezu asertulu meu, eu inse in publicu nu me laudu, „câci nu mi se cade a me laudá decâtu marindu pre Ddieu.“

Cu tóta flegm'a pornesce apoi parintele Munteanu asupra mea pentrucă amu cutezatu a díce „că biseric'a noastră e lipsita de preoti eruditi.“ si pentrucă am cutezatu a afirmá, că conclusele sinodali ori ordinatiunile consisteriali in privinti'a constringerii preotiloru la predicare „suntu totu atâte acte de paupertate pentru clerulu nostru, pentru biseric'a noastră.“ — Ei bine! Parintele Munteanu nu vrea se recunósca, că biseric'a noastră e lipsita de preoti eruditi, prin urmare avemu atari preoti, — dar câti suntu de acestia? — retace! Eu inca voiu se retacu a-i aduce contra-dovedi, pentrucă déca noi nu recunóschemu starea noastră, o scie si asia tóta lumea cina suntemu si ce avemu: — nu voiu recunósce inse nici odata de competinte pre parintele Munteanu ca se-mi denege dreptulu de a me pronunsiá despre cutare dispuestiune mai inalta, fie acea venita ori si de unde: deci in casulu de fatia sustienu inca odata, că actele la cari am facutu provocare in meritulu prediciloru — voru remane urme triste pentru clerulu nostru, pentru biseric'a noastră, câci acelea dupa mine nu documentéza nici mai multu nici mai putienu decâtu că „toti ne-amu abatutu, impreuna netrebnici ne-amu facutu“; firesce noi preotii.

Multe asi mai avea se reflectu parintelui Munteanu inse le lasu, pentrucă credu că nime nu pune pe ele nici unu pondu (? Red.) mi-sustienu inse a reveni la ele încátu voiu fi provocatu.

La un'a in sa mai am a díce câteva cuvinte, si anume la cele prin cari parintele Munteanu desavuandu tóte câte le-am scrisu eu, apeléza la preotie pentru a se uni la strangere de mana cu Dlu Pop'a intru cultivarea fericitei idei publicate in Nr. 5 de esalu foiei „Biseric'a si Scól'a“.

Pentru a chiarificá pre parintele Munteanu, se vedemu ce díce Dlu Pop'a? — Dlu Popa aretandu se interesatu — déca nu cu fapt'a celu putienu cu verb'a — pentru crescerea fondulu nostru preotiescu díce: de óra-ce „toti preotii“ din Eparchia suntu supusi statutelor fondulu preotiescu, si ca atari toti au si deobligamentulu de a concurge la crescerea lui; de órece Ven. Sinodu eparchialu cere dela preoti se predice, se tienu cuventari poporului in biseric'a; ér acesti'a de si se silescu, — in 3—4 dumineci eshauréza materi'a, chiar pentru lips'a de isvóre si de manuale potrivite, deci propune: ca Ven. Consistoriu séu comitetulu fondulu preotiescu se faca a se compune o carte de predici pentru folosulu preotiloru, si pentru folosulu fondulu preotiescu si a tipografie dícesane“ (de sine se intielege că acésta carte ar fi a se face cu spesele fondulu preotiescu ori ale Consistoriului). — Aâta este totulu. — Eu marturisescu, candu am cetit'o mi-a venitu in minte elis'a si curechiulu cu cari hranindu-ne se facemu, că si un'a si alt'a se remana intréga si totusi se ne potemu insusi óresi care meritu. Seraca lume! nici nar fi reu se ni vina de a gata mur'a in gara, si noi siediendu in trandavia se fimu linisciti că totusi amu facutu ceva. — (A nu predicá e mai mare trandavia. Red.)

In câtvu inse a netezitu Onorabil'a Redactiune — propunerea Dlui Pop'a, punandu-o cu totulu in alta forma si in altu intielesu; va se díca ide'i'a cea fericita a Dlui Pop'a o-a alteratu ca pre uia impracticabila insasi onorabil'a Redactiune dela „Biseric'a si Scól'a“.

Cea ce díce Onorabil'a Redactiune intielegu si eu, si intru tóte consimtu, — că este necesitate a se editá din candu in candu câte o carte de predici, la care lucrare se póta luá parte toti preotii cari simtu in sine vrednicii pentru acést'a; si eu o asociare a preotiloru nostri spre scopulu acést'a, asiu fi primul se-o salutu cu tóta bucuri'a; dar precum díce si parintele Munteanu, „qui bene distinguit, bene docet“ aci e vorba de asociarea preotiloru spre unu scopu maritiu si salutariu, in buna óra cum vedemu si la reformati: pana candu din contra ideea Dnului Pop'a cea fericita stá cu totului departe de acéstá, ca ceriulu de pamentu. (Ideea e un'n si aceea-si — Red.)

Se ne asociámu dara noi preotii in scopulu si interesulu nostru, si déca noi vomu lucrá cu demnitate, potemu contá la spriginirea clerulu dícesanu; dar se nu alergamu la ténereulu nostru fondu preotiescu cu pretensiuni si cereri cari nu ni potu aduce nici unu folosu; ci déca intru adeveru ni jace la inima crescerea acelu fondu, se fimu siguri că acél'a numai prin fapte, adeca prin platirea tacselor cu cari datorim — va cresce, ér nu prin vórbe mari si idei nerealisabile. —

Se ne asociámu cu totii noi preotii langa ide'i'a Domnui Redactore dela „Biseric'a si Scól'a“ (Fia si asia! Red.) pentru a edá din candu in candu câte o carte de predici, la care lucrare se ieé parte toti preotii harnici, pentru ca se se ajunga scopulu doritu câtu mai cu róndu; in numele mai multoru colegi ai mei rogu pe acésta cale pre Prea Veneratulu Domnu Redactore dela „Biseric'a si Scól'a“ Constantinu Gurbanu ca se iee caus'a in manile sale, si apelandu la clerulu dícesanu se medilocésca a se coaduná contribuii benevole cu scopulu, ca din acele se se faca premii ori câtu de mici pentru predicele mai bune; câci numai astfeliu vomu obtienea cu succesu securu rezultatulu ce-lu dorim. —

Si pana candu inse se va intr'uni preotimea noastră in scopulu acest'a si intru interesulu seu propriu, fie-care preotu se nisuesca a si face datorint'a dupa cumu póte, caci la cei ce vreu si sciu predicá, materi'a nu se póte eshauriá pana candu esista sant'a Scriptura; ér pentru cei ce nu sciu predicá, se nisuesca cei harnici a acoperi lips'a in modulu indigestat de mine in Nr. 7. de estimpu alu foiei noastre „Biserica si Scol'a“ si se lasámu la o parte tóte sofismele, se ne recunóscemv slabitiunile noastre, cáci ascundiendu-le, nu facemu servitiu bunu bisericeii si natiunei; copilulu déca nu plange nici candu, póte usioru se péra de fóme; asia suntem si noi, se nu ne sfimv a spune bólele noastre cele suftetesci, déca intru adeveru voimv se ne vindecámu, se lapedámu ur'a la o parte, cáci noi preotii un'a trebue se fimv; eu in scrierea mea, din Nr. 7. de estimpu alu acestei pretiute foi nu am atacatu pre nime, si imputarile parintelui Munteanu nu le-am meritatu; am spusu numai adeverulu pe carele nici parintele Munteanu nu lu va poté mistificá cu sensurile sale chemice supranaturali.

In scopu toti suntemv intr'uniti, si numai in-form'a cum avemv se ajungemv scopulu, diferimv unii de altii. —

Ioanu Cióra.

Ori-ce scriere, cu deosebire tractate privit'orie la chiamarea preotiésca si invetiatorésca — primimv cu bucuri'a dela fratii preoti si invetiatori in fói'a noastră; bucuri'a ni se potenciéza si mai vertosu candu ne convingemv cá parerile unor'a afla resunetu si la publiculu cetitoriu, ori candu aflámu interesare catra cestiiunile tratate in fói'a noastră.

Candu par. Pop'a in Numerulu 5 alu fói'ei noastre a facutu propunerea cu noscuta in privint'a editarei unei carti de predice, am secundatu firesce si noi si propunerea am recomandat'o onoratoriloru preoti, ca un'a ce se potrivese cu chiamarea preotiésca si cu timpulu in care traimv — adaugendu totodata si parerile noastre cu privire la editare. — Par. Ciór'a in Nrulu 7 a combaturu propunerea, celu pucinu asia suntemv informati, cá On. nostri lectori dimpreuna cu noi n'au potutu ceti alta din articlulu dlui Cióra: „despre predici in biserica“, de cátu cá combate pre par. Pop'a, carele se sufulcase intru aperarea acelei ordinatiuni a Ven. Consistoriu, prin carea se ordondze, ca preotii se predice cátu de desu in biserica.

Marturisimv, nu prea bucurosuv am publicatu articlulu dlui Ciór'a, pentrucá elu implicite cuprinde in sine unu feliu de critica si asupra dispusetiunei Sinodului si Consistoriului nostru diecesanu, cari la timpulu si rondulu lorv au combinatu tóte considerantele si au adusu conclusu in cunoscint'a deplina a impregiurariloru. Am publicatu totusi articlulu, pentrucá am sciutu cá se voru radicá voci in contra lui si ca astfelu — se ne lamurimv. — Par. Munteanu, acestu ze-

losu membru alu clerului nostru, n'a intar-diatu cu „reflessiunile“. sale asupra articlului si intr'o serie de articli a demustratu poterea si necesitatea prediceiloru. — L'amu intielesu cu totii si argumentele lui s'au afflatu de valide.

Par. Ciór'a acuma vine a se aratá neindestulitu cu critic'a ce i-s'a facutu, ba o numesce confusa pentrucá — díce — densulu anca e de parerea, ca se se predice in biserica, inse cu multa precautiune; ceea-ce nu néga nici Pop'a nici Munteanu.

Astfelu suntemv lamuriti si credemv — pe deplinu, deci disput'a o dechiarámu de incheiata in fói'a noastră, éra la timpulu seu vomv comunicá Onoraturului publicu mesurile, ce s'au lutu de unu numeru insemnatu de preoti — pentru esecutarea propunerei din Nrulu 5 alu fói'ei noastre.

Redactiunea.

Economicu.

Pepeni si lebenitiiele.

In timpurile acele, candu genulu omenescu érá mai multu vegetarianu de cátu carnivoru (mancatoriu de carne), se intielege de sine — cumca cultivarea acelorv plante cari i serveau de nutrimentu delicatu, a trebuitu se fia fórte generala. Pepeni si lebenitiiele, ca plante orientale, fiindu orientulu léganulu genului umanu, au fostu cunoscute ca bune da mâncatu si recoritóre de sete deja din timpurile cele mai antice si astfelu cultivarea lorv a fostu eserciata pretotindene cu iubire.

Astadi pepeni si lebenitiiele nu numai cá suntv considerate ca unele dintre cele mai bune fructe a pamentului, pentru ce apoi au trecere mare in totu loculu, fara cultivarea lorv intinde placere suftetésca, ocupatiune ce invétia pre omu. a adorá pre Dlu in lucrurile maniloru sale.

Aceste plante au in prim'a linee influentia binefacatórie, incátu frundiele lorv late si grase absorbu din atmosfera o cuantitate fórte mare de acide, absorbu osonulu, prin ce apoi limpediescu aerulu de gazele periculóse sanetatii.

Abstragendu inse dela tóte, pepeni si lebenitiiele cultivate cu diligintia, ne intindu unu castigu frumosu, prin care omulu póte se-si acopere lipsele sale dílnice.

Mai nainte de a tractá despre unele specii ale pepeniloru si lebenitiiloru precum si cultivarea acestor'a, vomv enerá pe scurtu rolulu ce a avutu aceste plante si cu care ne intalnimv in Istori'a popóraloru.

In imperiulu vestitu alu amazóneloru, unde precum scimv, femeile implineau datorintiele varii ce nu cadu in sfer'a lorv, pepeni si lebenitiiele erau fórte cultivate, si cu ocasiunea candu a intratu in acestu imperiu Alesandru celu mare, a fostu suprinsu de speciile varii cu cari lu-ospetara.

La Serbatorile Romaniloru tiente in onórea dieitiei Ceres, stimata si privita ca dieiti'a campuriloru, agriloru si toturorv semenaturiloru, érá datina a i se radicá altare pe cari se asediau ca jertfa cele

mai respectate frunete a pamentului; cetimu cumca pe altare se punea grâu, orezu, cucurzu, pepeni si lebenitie, ceste din urma impreuna cu frundiile loru frumóse.

Domn'a Pompadour sub Ludovicu a-lu XIV. regele Franciei erá un'a dintre cele mai mari iubitoria a lebenitiei, si se dice cumca pre regele de multe ori lu-conducea prin gradinele sale unde cu grige se cultivau cele mai varii specii de lebenitie. . . .

Albert regele Ungariei, a iubitú asia de tare pepenii, in câtu cu o ocaziune mancându preste cumpetu, s'a bolnavitu si moritu la Zimonu.—

Considerandu cercustarile timpurilor antice, candu in Ungari'a de adí locuieu numai nisce popóra nomade, pastoresci, cari nu se ocupau cu agricultur'a potemu aserá cumca cultivarea pepeniloru si lebenitiiloru s'au introdusu numai dupa anulú 105 d. Chr. candu marele Traianu subjugandu Daci'a si Panoni'a „ex toto orbe romano“ au asiedatu aici coloniile romane. Romanii deja pe timpurile acele au fostu poporulu celu mai agricultorú pe supratati'a pamantului.

Din timpurile aceste cultivarea pepeniloru si lebenitiiloru s'a desvoltatu incetulu la gradulu in care o observamu astadi.

Multe specii variante au atátu pepenii câtu si lebenitiile, cari si pretindu apoi diverse moduri de manipulare si diverse clase de pamentu. In generalu ambele plante priiescu in pamentulu nasiposu.

Pepenulu comunu este de regula cam lungaretiu, brazdatu, cu mediulu galbenu deschisu si malaietiu; acest'a se face in ori ce pamentu si e fôrte cu sporiu, contine dulcétia pucina.

Pepenulu cerosu. Are coge suria, mediulu, latu, galbenu inchisu, portucalu, contine dulcétia multa si are gustu bunu placutu; acestu soiú de pepene nu e permisú se-lu lasámu se se coga perfectu pe lóse deorace in casulu acest'a i-piere atátu gustulu câtu si a-rom'a placuta, fara trebue se scrutámu candu se despica latímea códei de fruptu si déca pe los'a respectiva nu mai avemú altulu, séu desi este, nu potemu sperá cá se se desvólte, atunci lu-taiámu impreuna cu los'a, séu cu cod'a numai, si-lu asiediému in locu acomodatú se steie dóue-trei díle, si numai dupa aceea lu-intrebuintiámu.—

Pepenulu de Orange. Acest'a de comunu este micu, are coge sgrabuntiósa si mediú galbenu fôrte dulce si tiapenu, iubescé numai pamentulu nasiposu, si in deosebi celu tielinosu. — Acest'a se numescé si *ananasu*, si se platesce bine; cogeá fiérta in saharu se pune peste iérna, servindu de dulcétia fôrte alésa.

Turchestanulu lungaretiu. Are coge negritiósa mediú albu deschisu si fôrte delicatu, intru rumperea lui trebue se fimu cu bagare de séma ca la *pepenulu cerosu*. Iubescé clim'a caldurósa, si la noi se póte cultivá numai cu grige mare, incátu pana pe la finea lui Maiu trebue se-lu pazimu contra frigului, aco-perindu-lu cu paie, ori altu-ceva. Turchestanulu in pamentulu umedu piere astfeliu trebue se-i alegemu dar locu svantatu in faci'a sorelui.

Pepenulu verde. Este unulu dintre cei mai buni, are mediú verde, de unde si-ia numirea, cogeá i este cenusia; marimea e fôrte neconsiderabila dar pentru gustulu seu aromaticu e respectatu, si cultivatorii de pepeni lu-privescu ca unu ce neaperatu de lipsa pentru gradinele loru; e productivu si nici nu pretinde paza asia mare ca turchestanulu lungaretiu; iubescé tielin'a.

Pepenulu albu (*Ananasulu albu*) si-ia numirea dela cogeá sa alba; este de formatu lunguretiu si brazdatu; mediulu e tiapenu si galbenu portucalu. Produce in ori ce pamentu, déca se cultivéza inse in pamentu galbenu si tare, mediulu i-este atátu de tiapenu câtu pre omu lu-doru dintii in amestecu, si se póte reservá astupatu in cenusia mai pana la Craciunu.

Dintre lebenitiile mai usitate pe la noi suntú urmatoriele:

Lebeniti'a vergata. Este de colóre bruneta inchisa cu vergi negre; mediulu este rosiiu ca sangele; sementiele mari si negre; acestu soiú se desvólta la noi mai bine si de multe ori cresce pana la o marime de admiratu. In terguri dar se intielege de sine cumca acést'a se platesce bine, cu atátu mai vertosu, cá are si gustu delicatu.

Lebeniti'a tarcata si-are numirea dela cogeá sa, pe care se intindu sirince negre si albe pline de tiacuri variante. Acést'a lebenitia are mediú de colóre rosetica, cresce destulu de mare, produce in abundantia, dar fiindu prea apatósa si pucinu dulce, nu este cercata.

Lebeniti'a bruneta. cu mediú albu, — are mediú plinu, dulce de totu, sementie mici,cafenii — priiesce pamentulu tielinosu.

Lebeniti'a alba cu mediú galbinu, si-ia numirea dela cogeá sa alburia: mediulu asemenea este plinu si fôrte dulce; sementiele mici — negre aceste, dóue soiuri de lebenitie din urma, invescute cu varu si asiediate in vase cu cenusia, se potú reservá pana tardiu in iérna.]

Lebenitiile asemenea nu-su asia bune de mancatu de locu dupa rumpere, ei trebue se stáie celu pucinu o diua ori dóua. Intru orientarea coptului lebenitiiloru, suntú mai multe directive, unii se orientéza adeca dupa firele anelóse ce suntú immediatu langa cód'a lebenitiei, candu aceste se usca se dice cumca lebeniti'a s'a coptu — nu este inse sigura acést'a orientare pentrucá acele de multeori se usca si din alte cause; . . . mai sigura este modalitatea *tocatului*, prin care adeca tocámu cu degetulu lebeniti'a si dupa tonulu ei judecámu, cea cópta dá unu tonu mai adencu si monotonu pana candu cea cruda unu tonu mai ascutitu. Altii se mai folosescú inca de o modalitate, care inse este stricatiósa fructului incátu la casu de nu aru fi coptu fructulu, i impedece desvoltarea posterióra. Acestu modú este: *apasatorulu*, prin care apasámu libeniti'a si care e cópta, crépa pocnescé la mediú; este unu modú destulu de siguru.

Speciele variante ale pepeniloru si lebenitiiloru pretindu specii diverse de pamentu . . . si astfeliu déca pamentulu gradineloru destinatu pentru cultivarea acestorú fructe nu aru ar corespunde recerintieloru, trebue se-lu preparámu. In generalu amú dísu, cumca ambe plantele priiescu loculu nasiposu si mai bine celu tielinosu, dar suntú timpuri candu vér'a este de totu séca, fora ca se plóie cincisiese septemani, de alta data éra vér'a este prea umeda in urm'a ploiloru dese, astfeliu suntemu avisati a ne asigurá in contra ori carei casualitati, preparandu pentru pepeni si lebenitie atare pamentu, care va suportá atátu secet'a câtu si ploile. Pamentulu celu mai acomodatú este pamentulu raru si móle: acest'a lu-potemu castigá din lemne, frundie putredíte, etc. dar celu mai bunu este pamentulu celu castigámu din tielina, asia cá timpuriu de tótna ingramadimú pagisce peste olalta, ca pamentulu cu iérb'a impreuna

se stăie pănă în primăveră și se se usioreze, apoi din acestu pamentu pregatimu cuiburile pepenilor și lebenitilor. Déca secet'a este fôrte mare este bine că totu atrei'a séra se udămu macar radacin'a plantei. —

Înainte de semănare este bine a înmăia sementi'a înse nu în apă ci întuu unu meselu de lapte în care amestecamu 10—12 picături de spirit.

Trebuie se fimu cu fôrte mare atentiune cumca sementiele diverselor specii se nu le semănămu amestecate, pentruca pepenulu ori lebeniti'a de unu organismu vegetariu mai puternicu degenerăza plant'a mai debila, așa pepenulu comunu nemicesce caracteristic'a *turcestanului* lungaretiu, *pepenulu de orange* cu *pepenulu albu*, întru unu cuibu degenerăza. Totu așa și lebenitiile.

Cuiburile se fie în departare de doi pasi buni unulu de altulu, și nici candu se nu asediămu în cuibu mai multu de trei sementie.

Avemu de a fi cu atentiune cumca furnicele se nu se apropie de radacin'a plantei sêu se și aradice casuliile loră chiar de multe ori langa cuibu, decumva am observă unu ce asemenea, este consultu a preseră pe locurile respective pulvere de varu nestinsu dar așa ca se nu atinga radacin'a, acestu pravu va alungă insectele.

Pepeii și lebenitiile suntu de a se sapă de trei ori și a se plevi tot-déuna; amblandu printre vitie avemu de a fi cu paza ca se nu le calcămu.

Déca voimu, aflandu și avendu pamentu acomodat, a semecă spatiu considerabilu cu pepeni și lebenitie, atunci arandu pamentulu de două ori potemu preseră sementiele ca cucuruzulu, înse mai rară și cu ocasiunea saparei lasămu în distantie corespunditoare numai câte o planta.

De multeori observămu, că pepeni și lebenitiile crépa înainte de cócere și putrezescu, acést'a este de a se atribui timpului prea gras; a preveni daun'a — este consultu cumca se asediămu scanduritie sub fructe ca astfelu se împodecămu a mai potea absorbere nutrementu din pamentu,

Cultivarea pepenilor și lebenitilor tinde omului unu adevératu deliciu. Afara de speciile aici enarate suntu multe înca, dar aceste suntu mai comune, cari cu pucina grige producu în totu loculu. Ar fi frumosu candu invetiatorii nostri pe sate ar dá copiiloru în scóla pucine cunoscintie directive întru cultivarea acestoră plante; întreprinderea nu ar remanea zadarnica, căci cultivarea și lucrulu loră cade tocmai pe timpuri candu celelalte lucruri economice se finescu.

R.

D i v e r s e .

* **Venirea Majestăției Sale regelui nostru la Aradu** se dechiara de sigura din partea organelor oficiose, și se dîce a se întâmplă pe la finea lunii Augustu, candu va și petrece în Aradu vre-o trei săptămâni.

* **Himen.** *Virgiliu Papu* teologu abs. și a încredințiatu de sotia în 3/15 Iuniu pre Dsiôr'a *Emilia Martini* fic'a invetiatoriului Veniaminu Martini din comun'a Aliusiu.

* **O nouă Sectă.** în Crimeea s'a descoperitu o nouă sectă sangerósă, a carei dogma este cultulu St. Constantinu și Elen'a. Fie-care credinciosu, a acestei secte trebuie se omóre pe cei cari nu consimtu a în-

brătiă nouă religione. Acești fanatici au omorîtu deja unu mare numeru de țierani.

† **Necrologu.** *Ioan'a Sturz'a* mam'a parintelui Mihaiu Sturza, în etate de 84 ani și în alu 31-lea anu alu veduvei sale la 15 l. c. r repausatu. Dens'a a fostu modelulu pietății și harnicieii femeiesci în comun'a Siepreusiu; ca femeia veduva multu a obositu ca se pōta dá crescere preotiesca fiului ei Mihailu, și bucuri'a ei eră nemărginită candu a veduitu că ostenelele și speșele facute aducu fructe bune la betranetie. — Immormontarea i s'a facutu la 16 Iuniu cu cinste cuvenită. Ddieu se o odihnésca cu dreptii Sei!

* **Opinc'a romana** se numesce o societate pentru sustinerea, cultivarea și desvoltarea prin mijlōce legali și morali a nationalismului romanu, în tîeniturile locuite de romani ale imperiului austro-ungaru. Societatea si-avé resiedinti'a în Sibiu; membrii ei potu fi din intrég'a monarchia, anume a) *fondatori*, cari solvescu odata pentru totdeuna o suma de 20 fl. b) *ordinari*, cari solvescu pe viétia tax'a de 2 fl. c) *ajutatori*, cari donéza societății vre-o suma de bani ori alte obiecte de valōre. — În fruntea societății stau unii dintre cei mai distinsi barbati ai natiunei nōstre, pentru aceea și sperămu, că déca statutele voru fi aprobate, ea va progresă ca o reunire modernă și ratională, infintiată la timp.

* **Foile economice din Romani'a** anuncia, cumca secerisiulu deja în Romani'a curge pretotinde; precum se observéza înse rōd'a nu va fi prea favorabilă.

* **Încetarea academiiei de drepturi din Sibiu.** — Pe bas'a resolutiunei Maj. Sale din 16 Nov. a tr. se aduce la cunoscintia publică, căla academi'a de drepturi din Sibiu în anulu scol. 1884/5 va încetă cursulu antăin, apoi alu doilea, și succesive alu treilea și alu patrulea.

* **Jurnalele oficiose din Paris** relatéza cumca în Franci'a au obvenitu câteva cāsuri de cholera, cari în dîlele de pe urma înse a luat dimensiuni considerabile. Comitetele sanitarii silesco din respoteri spre a delatură periclulu epidemicu. Ministrulu de interne a îndrumatu ex officio forurile competente și la noi cumca se fia cu bagare de sēma la tōte împrejurările, din cari s'aru potea nasce necurati'a aerului; anume se se tîena cloacele și stradele pretotindene curate; pentru adunarea gozurilor, gunoiiului și lapedaturilor se se destineze locu anumitu și se întreprinda totu felulu de dispusetiuni folositoare în interesulu sustinerei stadiului sanitariu de astadi. — Cu adevéră în timpuri epidemicie omulu este avisatu la o mare paza de sine, căci nu scie cei pōte fi spre stricare. Beutur'a vinarsului jidovescu, care contine diverse materii stricatiōse organismului omenescu, se întielege de sine cumca în casu de asemenea morbari strica fôrte și este datoriu în interesulu seu propriu, ca se se ferésca de dens'a fiecare omu.

* **Bibliografie.** (Scóla Practica.) Magazinulu de lectiuni și materii pentru instructiunea primară, de *Vasile Petri*, tomulu III. Nr. 3 pro Iuniu a aparutu deja și contine: Adunarea generală a „Reuniunei Mariane.” — Adunarea generală a „Reuniunei invetiatorilor romani gr. cat. din giurulu Gherlei. — Înmultirea cu numeri decimali (armare). — Regulamentulu pentru esamenulu de maturitate (bacalaureatu). — Bibliografiu. — Abonamentele cu 3 fl. pe anulu întregu se facu la redactiune în Naseudu (Naszód, Transilvania). Esemplare complete se gasescu nu numai din tomulu III, ci putiene și din tomurile precedente.

La Nr. de fatia alaturăm suplementu de 1/4 cōla.

Suplementu la „BISERIC'A si SCOL'A." Nr. 26.
Anulu VIII. — 1884.

Concursu.

Conformu ordinatiunei venerabilului Consistoriu aradanu dto 23 Februaru a. c. Nr. 350. se escrie de nou concursu pentru indeplinirea postului de parochu in parochia a doua de casa a III. din comun'a *Berzava*, protopresbiteratulu Totvaradie, cu terminu de concurgere pana inclusive 25 Iuliu a. c.

Emolumintele impreunate cu acestu postu suntu :

1. Una sessiune de pamentu, parte aratoriu parte fenatiu.

2. birulu parochialu si stola usuata.

3. cortelu naturalu cu gradina de legumi.

Doritorii de a concura la acestu postu au se-si trimitia recursele instruate conformu statului organicu si adresate comitetului parochialu, — la Oficiu protopopescu in Totvárád-per Soborsin. Era pana la alegere se se presenteze in vre-o Dumineca ori serbatóre in s. biserica de aici, pentru de asi aretá desteritatea in cantari si cele rituale.

Berzava, 29. Aprilie, 1884.

In contielegere cu mine : **Vasile Belesiu**, m. p. protopopu

Pentru deplinirea postului invetiatorescu din comun'a *Husaseu* in protopresbiteratulu Tincei — prin acést'a se deschide concursu cu terminu de alegere pe 8/20 Iuliu a. c.

Emolumintele suntu : in bani gata 250 fl. venitul aloru 8 jug. $\frac{200}{160} \square^0$ de pamentu = 50 fl. la anu, pentru o ingropatiune, la carea va fi poftitu — 50 cr. — cortelu liberu in edificiulu scolei cu gradina de legume ; despre incalditulu scolei se va ingrijii insasi comun'a.

Dela recurrenti se cere se fia preparandi absoluti si cu esamenu de cnalificatiune si ca se produca atestate despre portarea lor de pana acuma, era pana la alegere se se presenteze in vre-o Dumineca ori serbatória — la s. biserica, pentru a-si aratá desteritatea in cantari si tipicu.

Recursele adresate comitetului parochialu, se se tramitie pe calea P. On. D. Protopopu inspectoru Gavriilu Neteu in Oradea mare N. Várád.

Husaseu, la 8/20 Iniu 1884.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine : **Gavriilu Neteu**, m.p. protop. si insp

Se escrie de nou concursu conform inaltei ordinatiuni consistoriale de dto 4/16 Maiu a. c. Nr. 200 scl. si a decisului luat in siedinti'a comitetului parochialu pentru ocuparea postului de invetiatoriu la scóla confesionala rom. gr. or. din *Basesci*, dieces'a Caransebesiului, protopresbiteratulu Fagetului.

Emolumintele suntu : in bani gata 300 fl. v. a. din cari este a se cumperá si aduce lemnele pentru incalditulu scolei, 5 fl. v. a. pentru conferintie, 5 fl. v. a. pausialu scripturisticu, cortelu liberu, si gradina de $\frac{3}{4}$ jugeru pentru legumi, si $\frac{1}{4}$ jugeru estravilanu.

Doritorii de a ocupá acestu postu, au se substérna petitiunile loru provédinte cu documintele necesarie conformu prescrieloru statutului organicu bisericescu, pana la 2. *Augustu a. c. st.* si adresate comitetului parochialu, ale trimite esmisului consistorialu Ioanu Velovanu parochu in Brazov'a post'a ultima Kossova, avendu densii in vre-o dumineca ori serbatóre a se presentá in s. biserica din locu, spre

asi aretá desteritatea in cantari si tipicu. — Diu'a de alegere sa defige pe 5 Augustu a. c. st. v.

Basesci in 17 Iuniu 1884.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine : **Ioanu Velovanu**, m. p. parochu si esmis. consistorialu.

Pentru deplinirea postului invetiatorescu din comun'a *Beb'a-vechie*, protopopiatulu B.-Comlosiu, cottulu Torontalului se escrie concursu cu terminu pana 6/18 *Augustu a. c.*, in care di se va tiené si alegerea.

Emolumintele suntu : 1) Bani gata 300 fl. v. a. 2) pamentu aratoriu 3 jugere catestrale 3) pentru incalditulu scolei si invetiatoriuului, 6 orgii de paie 4) scripturistica 10 fl. 5) pentru conferintie 10 fl. v. a. 6) dela inmormintari 40 cr. 7) Cortelu liberu cu gradina de legume.

Doritorii de a ocupá acestu postu au se fie preparandi absoluti, cu esamenu de cualificatiune atestatu de limba magiara, si atestatu despre portarea morala.

Recursurile sa se tramita Dlui Inspectoru de scóle Teodoru Popoviciu in Seitinu (*Sajtény*) cottulu Cenadului, celea intrate in diu'a de alegere nu se vor primí.

Beba-vechie 18/30 Iuniu 1884.

II.

Pentru ocuparea postului invetiatorescu din fili'a *Dombegyház*, carea se tiene de parochia Batania, protopopiatulu Aradului cottulu Cenadului, se escrie concursu cu terminu pana la 12/24 *Augustu a. c.*, in carea di dupa amédiadi in fati'a locului se va tiené si alegerea.

Emolumintele suntu : 1) bani gata salariu anualu 130 fl. 2) In naturale 15 cubule de bucate, dintre care jumetate grâu jumetate ordiu séu cucuruza 3) una orgia de lemne, $1\frac{1}{2}$ orgia de paie pentru incalditulu scolei 4) Cortelru cu chilie si cuina, si dela fie-care elevu umblatoriu la scóla cate 1 fl. 5) Pentru semenature de legume 2 $\square$ pamentu (gradina).

Dela recurrenti se poftesce pe langa limb'a romana se scie perfectu si limb'a magiara, de óre-ce elevii de romani cu elevii maghiari la olalta ambla la o scóla recursele au se se tramita Dlui Inspectoru de scóle Teodoru Popoviciu in Seitinu (*Sajtény*) cottulu Cenadului.

Seithinu in 18/30 Iuniu 1884.

In contielegere cu Com. paroch. **Teodoru Popoviciu**, m. p. inspectoru scolaru.

Se escrie concursu pe statiunea invetiatoresca *Benceculu-romanu*, cu terminu de alegere pe 15/27 Iuliu an. *curinte*.

Emolumintele anualu suntu : 146 fl. 42 cr. 30 Hl. grâu, 4 jugere de livada 2 orgii de lemne din cari se va incaldí si localitataa de invetiamentu, pausialu pentru scripturistica 5 fl. si 6 fl. va participá la conferintiele invetiatoresci.

Cei ce dorescu se ocupe acestu postu invetiatorescu, se-si instruedie petitiunile conformu prescrieloru statutului organicu si cu testimoniu de limb'a magiara le substérna pana in 8/20 Iuliu a. c. subscrisului inspectoru de scóle per Ving'a in Seceaniu intielegandu-se de sine cá respectivulu in vre-o Dumineca ori serbatóre se se presintedie in S. biserica ca se-si arete desteritatea in cantare si tipicu.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine : **Ioanifu Gradinariu**, m. p. insp. scol.

Nr. 4.

In alumneulu „Zsiga“-ianu din Oradea-mare fiindu pe anulu scol. 1884/5 dóue locuri vacante, spre deplinirea acestor'a se escrie concursu cu terminu pâna la *8/20 Augustu a. c.*, candu se va tiené si primirea.

Dela recurinti se poftesce: 1. Estrasu de botezu despre aceea ca suntu romani gr. or. 2. Testimoniu scolasticu de pe anulu precedentu, 3. Atestatu de paupertate subsepnatu si de preotulu localu. 4. Certificatu fisicalu despre vaccinare.

Recursele adresate Senatului fundationalu sunt a se tramite presiedintelui *Simeonu Bic'a*, protopresbiteru in Oradea-mare, 17/29 Iuniu 1884.

Senatulu fundatiunei Zsigaiane.

Prin dispusetiunea Venerabilului Consistoriu eparchialu gr. or. oradanu ddto 26 martie a. c. Nr. 383 Pl. ordinandu-se deplinirea protopresbiteratului *Beliului* devenitu vacantu prin mórtea protopresbiterului de buna aducere aminte *Iosifu Marchisiu*, se deschide de nou concursu cu terminu pana la *8/20 Iuliu 1884*.

Emolumintele impreunate cu acestu postu suntu:

1. Tacs'a prescisa dela siedule (licentiele) de cununia, câte doi florini;

2. Biru protopresbiteralu dela preotii din parochie, care dupa norm'a competintiei sidocsiale suntu de clas'a prima — câte unu cubulu de bucate; éra dela preotii din parochie de clas'a a dóu'a, $\frac{1}{2}$ cubulu pe ann séu in relutu, — pretiulu curinte alu aceloru bucate;

3. Pentru visitarea factica a bisericiloru câte 5 fl. dela una parochia organisata — pe ann;

4. Este pusu in prospectu fitoriului protopresbiteru a poté ocupá parochi'a centrala la *Ucurisiu*, la eventual'a devenire in vacantia a acelei'a, care parochia asecura unu venitu anualu de 600 fl. éra pana atunci fitoriulu protteru cu aprobarea ulterioára a Venerabilului Consistoriu va poté ocupá alta parochia vacanta din acestu protteratu si totodata cá la casu de necesitate va avé protopresbiterulu ase ingrigi de locuintia.

Recurrentii au a-si subterne recursele lor — adresate comitetului protopresbiteralu alu *Beliului* — pana la *8/20 Iuliu a. c.* subscrisului *Comisariu consistorialu Eli'a Mog'a* protterulu *Beiusiului*, in *Robogani*, provediendu-le cu documinte despre aceea, cá suntu binemeritati pe terenulu bisericescu si scolariu si cá au absolvatu studiile gimnasiale si teologice.

Datu din siedinti'a comitetului protteralu alu *Beliului*, tienuta in *Ucurisiu*, la *21 Maiu v. 1884*.

Eli'a Moga m. p.   *Paulu Gavrillette* m. p.
ppbiteru, comisariu consist.   not com.

Conformu decisului Ven. Consistoriu Nr. 255 scol. prin acést'a se escrie concursu pentru statiunea invetiatoresca dela scól'a rom. confesiunala „*Cremenisce*“ din opidulu *Siri'a (Világos)*, cu terminu de alegere pre *1 Iuliu st. v. a. c.* in care di va fi si alegerea.

Emolumintele sunt:

a) in bani gat'a 300 fl. v. a.

b) 12 sinici bucate, jumetate grau, jumetate curudiu;

c) 9 orgi de lemne din care are a se incaldí si scóla,

d) cuartiru liberu cu gradina de legumi.

Dela recurinti se cere se aiba testimoniu de cuaficatiune pentru statiu de clas'a prima, esamenu din limb'a magiara si sé se presinte in vre-o *Duminea* séu serbatóre la S. biserica spre a-si aratá des-teritatea in cantu si tipicu. Cei ce voru produce testimoniu despre absolvirea celu pucinu 4. clase gimnasiali séu reale, cá sunt in stare a conduce corulu vocalu in cuartetu si cá se pricepu la pomicultura, horticultura, matasaritu si stuparitu — vor fi preferiti.

Recursele instruite in sènsulu Stat. org. adresate Comitetalui parochialu din *Siri'a (Világos)* suntu a se tramite *Pr. On. Domnu Georgiu Popoviciu* protopresbiteru si inspectoru de scóle in *Mènes*.

Siria (Világos) 3/15 Iuniu 1884.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu inspectorulu cercualu.

219.

Pentru Stipendie din fundatiunea lui Gozsdu.

Prin acést'a se escrie Concursu pentru unu stipendiu din fundatiunea lui *Gozsdu* de 500 fl. la casu de graduatiune unu stipendiu de 400 fl. eventualminte de 300. 200 séu de 100 fl. cu observare, cá se dá preferintia Concurentiloru pentru studiile tehnice si montanistice.

Concurrentii au de a-si adresá petitiunile instruate cu testimoniile scolastice, carte de botezu, si cu atestatu de paupertate pana la *10 Aug. 1884*. stilulu nou, catra *Cancelari'a fundatiunei lui Gozsdu*, *Budapesta Király* uteza 13. insemnandu in petitiune facultatea si locul la care voiesce Concurentulu se studieze, precumu si ultim'a posta, unde are se i-se comunice rezultatulu petitiunei.

Totu odata sunt avisati si *Stipendiatii fundatiunei lui Gozsdu*, de a-si subterne pana la *10 Aug. 1884*. st. nou documintele, adeca *Indicele*, respective testimoniu scolasticu in origine ori in copia autentica despre rezultatulu studioru in anulu 1883/4, la *Reprezentantia fundatiunei lui Gozsdu Budapesta Király* uteza 13 pentruca la din contra, se vor lipsi de stipendiulu avutu.

Budapest'a 19. Iuniu 1884.

Comitetulu adm. alu reprezentantiei fundatiunei lui *Gozsdu*.

Pentru ocuparea postulu invetiatorescu din comun'a *Gurbediu*, protopresb. Tinc'a cottulu *Bihoru*, se escrie concursu cu terminu pana la *1/13 Iuliu a. c.* in carea di se va tiené si alegerea. — Emolumintele suntu: 1) In bani gata 100 fl. v. a. 2) 12 cubule de de grâu, 12 cubule de cucuruзу 3) 8 orgii de lemne din care se incaldiesce si scól'a 4) 6 holde de pamentu aratoriu 5) pentru cantoratu 5 fl. v. a. 6) cuartiru si gradina de legumi.

Doritorii de a ocupá acestu postu suntu poftiti ca suplicele de concursu instruate conformu presciseloru „Statut. org.“ si adresate comit. parochialu, se ie tramita subsepnatului comisariu consistorialu in *Husaseu p. u. Tenke*.

Gurbediu 3/15 Iuniu 1884.

In contielegere cu Com. par. — *Teodoru Valda*. m. p. paroch. comis. consist.